

Študijná príručka: Zrod európskej novovekej spoločnosti

Kvíz na overenie vedomostí

Odpovedzte na nasledujúce otázky v rozsahu 2 – 3 viet na základe poskytnutého textu.

1. Čo je renesancia a prečo učitelia 16. storočia nazvali svoju dobu práve týmto termínom?
2. Kde a kedy sa začali formovať tzv. mestské štáty a čím sa odlišovali od iných vtedajších európskych štátov?
3. Aké boli hlavné zdroje sily a bohatstva talianskych mestských štátov?
4. Ktorá spoločenská vrstva sa stala najvplyvnejšou v mestských štátoch a prečo si táto vrstva vytvárala vlastné orgány vlády?
5. Vysvetlite pojem humanizmus a uveďte, ako sa jeho zameranie líšilo od stredovekej teológie.
6. Aký politický systém prevládal v mestských štátoch ako Florencia či Benátky a na akom historickom vzore bol založený?
7. Kto boli Mediciovci a akú úlohu zohrali vo Florencii a v Európe?
8. Akými spôsobmi sa renesancia a humanizmus šírili z Apeninského polostrova do ostatných častí Európy?
9. Uveďte konkrétny príklad renesančnej architektúry mimo Talianska, ktorý je spomenutý v texte.
10. Prečo sa Florencia niekedy považuje za symbolické hlavné mesto renesancie?

Kľúč k odpovediam

1. **Čo je renesancia a prečo učitelia 16. storočia nazvali svoju dobu práve týmto termínom?** Renesancia je kultúrny a umelecký prúd, ktorý sa hlásil k obnove antických ideálov. Učitelia 16. storočia nazvali svoju dobu renesanciou, čo znamená „znovuzrodenie“, pretože verili, že svet sa po „temnom stredoveku“ opäť vracia k správnej dobe – antickej civilizácii, na ktorú chceli nadviazať.
2. **Kde a kedy sa začali formovať tzv. mestské štáty a čím sa odlišovali od iných vtedajších európskych štátov?** Mestské štáty sa začali rozvíjať už od 12. storočia na severe Apeninského polostrova (dnešné Taliansko). Na rozdiel od iných častí Európy, kde existovali rozľahlé ríše na čele s dedičným kráľom či cisárom, v Taliansku fungovali ako samostatné štáty jednotlivé mestá, ktorým vládli mestské rady volené z obyvateľov mesta.
3. **Aké boli hlavné zdroje sily a bohatstva talianskych mestských štátov?** Zdrojom sily a bohatstva talianskych mestských štátov bol predovšetkým obchod a remeselná výroba. Ich remeselníci vyrábali drahé a žiadané tovary, ako hodváb, súkno a kvalitné zbrane, zatiaľ čo ich obchodníci predávali rozličný tovar po celom svete, vrátane severnej Európy a arabských krajín.
4. **Ktorá spoločenská vrstva sa stala najvplyvnejšou v mestských štátoch a prečo si táto vrstva vytvárala vlastné orgány vlády?** Najvplyvnejšími obyvateľmi sa stali bohatí obchodníci, majitelia dielní a remeselníci, teda mešťania. Ich sebavedomie rástlo vďaka bohatstvu, a preto prestávali veriť v potrebu vlády niekoho s dedičnými privilégiami a radšej si vytvárali vlastné orgány moci, ako boli mestské rady.
5. **Vysvetlite pojem humanizmus a uveďte, ako sa jeho zameranie líšilo od stredovekej teológie.** Humanizmus bol myšlienkový smer, ktorý kládol dôraz na štúdium človeka a jeho pozemskej činnosti, rozvíjajúc tzv. humanitné vedy. Zatiaľ čo v predchádzajúcich storočiach bola v centre záujmu učencov najmä teológia zameraná na otázky Boha a posmrtného života, humanizmus sa sústredil na rozmanité možnosti ľudského života na zemi.
6. **Aký politický systém prevládal v mestských štátoch ako Florencia či Benátky a na akom historickom vzore bol založený?** Mnohé apeninské mestské štáty, vrátane Florencie, Janova a Benátok, boli republikami. Tento systém bol založený na myšlienke známej z antického

staroveku, podľa ktorej má byť vláda spoločnou vecou všetkých občanov a zákony má vytvárať všetok ľud.

7. Kto boli Mediciovci a akú úlohu zohrali vo Florencii a v Európe? Mediciovci boli florentská rodina, ktorá úspešne poskytovala bankové služby a postupne vybudovala jednu z najsilnejších bánk v Európe. Prenikli aj do politiky, kde rodinu politicky upevnil Cosimo de Medici, a jeho synovec Lorenzo sa stal jedným z najvýznamnejších podporovateľov renesančných umelcov.

8. Akými spôsobmi sa renesancia a humanizmus šírili z Apeninského polostrova do ostatných častí Európy? Renesancia sa šírila viacerými cestami: talianski umelci pracovali na kráľovských a šľachtických dvoroch, princezné z talianskych rodov prinášali renesančnú kultúru sobášmi do zahraničia (napr. Beatrice, manželka Mateja Korvína), a európski šľachtici a učitelia študovali na slávnych talianskych univerzitách.

9. Uvedte konkrétny príklad renesančnej architektúry mimo Talianska, ktorý je spomenutý v texte. Text uvádza dva príklady: Falezový palác v moskovskom Kremli, ktorý prestavali talianski architekti pozvaní cárom, a renesančný palác v Bytči na Slovensku, ktorý dal vybudovať uhorský palatín Juraj Turzo pre svadby svojich dcér.

10. Prečo sa Florencia niekedy považuje za symbolické hlavné mesto renesancie?

Florencia je považovaná za hlavné mesto renesancie, pretože v meste prekvitalo podnikanie a obchod, budovali sa prepychové súkromné paláce a verejné stavby. Ulice a námestia krášlili diela najslávnejších umelcov tej doby, ako napríklad katedrála (dóm) a budova mestskej rady.

Návrhy esejových otázok

1. Analyzujte spoločenské, hospodárske a politické faktory, ktoré spôsobili, že sa Apeninský polostrov stal kolískou renesancie.
2. Porovnajzte základné princípy humanizmu s intelektuálnymi prioritami stredoveku, ako sú opísané v texte.
3. Diskutujte o koncepte „znovuzrodenia“. V ktorých aspektoch renesancia skutočne oživila antiku a v ktorých vytvorila niečo úplne nové?
4. Vysvetlite rôzne cesty, ktorými sa renesančná kultúra a humanistické myšlienky šírili po Európe, a podložte svoje tvrdenia konkrétnymi príkladmi z textu.
5. Na príklade Florencie opíšte charakteristické znaky typického renesančného mestského štátu, vrátane jeho hospodárstva, sociálnej štruktúry, spôsobu vlády a kultúrneho života.

Slovník kľúčových pojmov

Pojem	Definícia
Renesancia	Kultúrny a umelecký prúd, ktorý sa hlásil k obnove antických ideálov. Názov pochádza z viery v „znovuzrodenie“ princípov antickej doby po stredoveku.
Humanizmus	Myšlienkové hnutie 14. – 16. storočia spojené s talianskou renesanciou, ktoré kladlo dôraz na štúdium človeka, jeho vlastností a pozemských aktivít.

Mestské štáty	V období renesancie malé štáty sústredené okolo jedného mesta, riadené mestskou samosprávou (mestskou radou). Vznikali na Apeninskom polostrove od 12. storočia.
Novovek	Nová historická epocha, ktorá symbolicky nahrádza stredovek, pričom za jej začiatok sa považuje rok 1492 (objavenie Ameriky). Podľa historikov trvá až do súčasnosti.
Antika / Antická civilizácia	Civilizácia starovekého Grécka a Ríma. Pre renesančných učencov a umelcov predstavovala vzor a zdroj inšpirácie v umení, architektúre, literatúre a myslení.
Republika	Forma vlády založená na myšlienke, že štát je spoločnou vecou všetkých občanov a zákony vytvára všetok ľud. Týmto spôsobom boli riadené mestské štáty ako Florencia, Janov a Benátky.
Mešťania	Najvplyvnejší obyvatelia mestských štátov, medzi ktorých patrili bohatí obchodníci, majitelia dielní a remeselníci. Ich rastúce bohatstvo a sebavedomie viedli k túžbe po samospráve.
Humanitné vedy	Vedy, ktoré sa zaoberajú výskumom človeka a jeho pozemskej činnosti. Ich rozvoj bol ústredným bodom humanistického myslenia.